

ГОД. XVIII.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 6.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

† ТОША ЈОВАНОВИЋ

(1846. † 1893.)

(Свршетак.)

Још из древних времена говорници оставише у наследство правило: да при последњем опроштају кажемо неколико значајнијих црта из покојникова живота. Шта да вам кажем, господо ли браћо? Познајете покојника сви. У приватном животу имао је и он пристојан део и врлина и недостатака. Ако му је која слабост била и појачана, то је опет оно, што смо навикли да извршавамо великим људма: велики људи, као и сви велики предмети, бацају и велике сенке. Али је он имао две врлине, којима је високо осветлио, једну српску и једну хришћанску: био је безгранично гостољубив и безгранично дарожљив и милостив. И једном и другом приносио је велике жртве. Жртве, велике, јер је баш тога ради доживео много тешких и брижних тренутака, који су му крхали вољу и уносили студ у одушевљење за рад. Почетника је радо упутно, слабога прихватио, необавештена обавештавао, али би према незахвалницима плануо, и његовој срци би не беше тада краја. Према старијима био је одан, а кад би отуда пала која оштра реч, праведна, или, по његову суду, и неоправдана, склон био се по неколико дана, и кад би се појавио, прелазно је на даљи рад без икаквих објашњавања. За добар рад одушевљавао се брзо, али би, покатакд, пето тако нагло клонуо, разидеалисао се. Свирком и песмом заносио се; новим композицијама радовао се пето тако као и сваком добром новом позоришном комаду. У њега је прво радила *душа*, па онда *разули*. Имао је здрав поглед на захтев при-

родности; својом живом и вазда окретном и покретном душом схватио је и природно приказивао и оно, што му иначе није било довољно јасно и прозачно. Увек је пазно да остане веран целини представе и да се не огрешни о виши тон и стил. Није марно да се допада велики; али је о суду образоване мањине водио велики рачун. „Живео је са својим столећем, али није био његов створ; чинио је својим савременцима оно, што им треба, а не оно, што они хвале“.

Велики песници и мисленци изрекоше: да позорица јаче дејствује од моралисања и закона; не кај се, покојниче, што си јој тако дуго и тако светло послужио. Венци, којима си обаспан, увенуће, нестати, али ћемо се ми потрудити, да потомцима сачувамо успомену на твоје велике заслуге. Стипаће се данашње народне страсти, бесплодна политичко-партијска борба сталожиче се, дунуће повољни ветри броду народном, и он ће се уквцати у тише пристаниште истинитог и здравог живота. Тада ће новим животом пропојати свете цркве, новим народним духом наједрати школе, књижевне дружине понеће обилан, свеж и здрав род; учени и образовани синови народа прикушће се у одлична кола и своја брчна пера посветити науци, лепој књижевности, уметности и другим вештинама. Тада ће народни вођи водити та млада кола у рад за све, што је племенито, истинито, лепо и узвишено; тада ће то покољење подићи и својим великим, заслужним

мужевима дом захвалности, маусолеум, у који ће са светом преданошћу пренети и кости својих предака — великана по свима гранама јавнога делања. Тадашња, тако спремна и образована омладина, кликуће једнога дана: сетимо се светлог гроба нашег великог глумца Тоше Јовановића! и твоје ће кости пренети у маусолеум. А до тог светлог дана, пођи Богу на починак, испраћен светом песмом цркве и сузама наше топле захвалности. Амми!“

Пред позориштем, где се слегао сплан свет, говорили су с позоришног балкана: Милош Цветић у прози и Љубинко Петровић у стиховима.

Љубинко Петровић изговорио је ове своје стихове:

Ти беше ђени — духа виши створ,
Мекан ти гласа мушки разговор,
Кад с' још сузе беше тако благ,
Кад с' љубав шап'о, беше тако драг!

Ко те је, Тошо, глед'о један час,
Ко ти је само чуо сладак глас,
Тога ће грејат' уметности плам,
Да му је срце тврдо као кам!

Како си сплан као *Бурђе* — хај!
А како к'о *Дон*, тражиш ока сјај!
Како си странан као *Шајлок* — стрв,
Што хоће људску, да полока крв.

У *Праксу* вдех бујног т' срца вир;
Како си сплан као старп *Лир*, —
Ко *Ворђе Берен*, тај карташки син,
Па онда као тигар *Вукашин*!

Немање славног беше веран лик,
Био си, Тошо, прави уметник!
Бенџа твог је ненадмашан смер,
Како си славан к'о *Рајф* и *Рислер*!

И *Хајриш* јадан — бледа слика та,
Што се на лавор-гранч поштапа;
У свему томе беше велик' ти,
Вештини твојој дивљасмо се ми!

Теби се дивља заносљиви свет,
Кад с' јавиш као *Јаков* и *Магбет*,
Отело, страсти плаховите друг,
Дичио се тобом словенски нам југ!

Ал' ко ће ређат' сваке т' игре јав?
Ал' ко ће ређат' репертоар сав?
У свакој роли беше нови чар,
У свакој речци уметнички жар!

Да сликам даље? То је зрачак тек,
Што ће осветлит' читав један век!
И век ће минут' — али спомен твој,
Вечно ће живети, пријатељу мој!

*

Збогом, Тошо, наша мила сени,
Нема тебе нико да замени!

*

На гробљу су говорили глумци: Милорад Гавриловић и Љуба Станојевић.

Тело покојничко остављено је за ту ноћ у капели на гробљу и погребено је други дан из јутра у 10 сахата.

Слава Тоши Јовановићу! Слава му, част и дика у српству сад и до века!

И С Т И Ж И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Српска народна позоришна дружина) бавила се у *Митровици* од 27. априла до 22. јуна о. г. О представама наше позоришне дружине читамо у 67. броју „Браника“ ово: Пишу нам из

Митровице 6. јуна ово: „Наше народно позориште, које ће се овде још једно две недеље дана бавити, лепо напредује у сваком погледу. То се има захвалити и одабраном репертоару и извршеном, складном приказу комада и пример-

ном владању чланова наше позоришне дружине, који се сви труде, да одговоре своје племенитом и узвишеном задатку. С тога је и стекло наше позориште овде опште признање и похвалу и код страног света, па то налази израза нарочито и у овдашњем немачком листу „Mitrovitzer Zeitung“-у, који о свакој представи доноси опширне рецензије, у којима не може да се за доста нахвали вештачке игре наших глумаца, а нарочито хвали нашег Ружића, о коме казује, да је то „феноменалан глумац“, који се, као „Отело“ слободно може упоредити с Ернестом Росијем. Хвали и узноси и Ружићку, Лукићку, Марковићку, Лукића и Добриновића и казује о њима да служе на част и дику српској позоришној уметности и да „земаљско народно казалиште“ у Загребу нема таквих снага. Хвали и управу, која радом својим доказује, да јој увек пред очима лебди виша уметничка цел, којој треба да тежи свако позориште, које хоће то име и да заслужи у правом, потпуном смислу те речи. Еле, ми можемо са радом и успехом нашег позоришта овде потпуно задовољни бити, а и наше позориште биће с нама задовољно, јер осим моралног успеха имаће и лепог материјалног добитка, а то се има приписати и томе, што један комад иде боље од другог. Од нас сваки ти то једва чека дан представе. Нарочито су се допали овде ови комади: „Задужбина цара Лазара“, „Немања“, „Вечити закон“, „Јабuka“ „Завађена браћа“, „Мехурићи“, „Отело“, „Александра“, па до сад овде научена два нова комада: „Брачна срећа“ и с руског преведена шаљива игра „Зеца“. То је тако жива, хумором зачињена шала, да од почетка до краја не излази из смеха. Чисто не би човек рекао, да је то дело написао Рус: така досетљивост, духовитост и оштроумност својствена је само Французима. Осим тога справља се дружина и за „Позоришно дело“, које је Сава Петровић превео, па и на „Хамлета“, по класичном преводу дра Лазе Костића, а по преради А. Хаџића за позорицу. Као што видите, ми, Митровчани, а с нама и други, можемо бити задовољни са нашим позориштем, а на особиту захвалност обвезаће нас све редом наш велеуважени, неуморни управитељ нашег позоришта А. Хаџић, ако својим начином и путем изради, да се овде може приказати „Пера Сегадинац“, та најбоља српска

трагедија нашег женијалног песника *Лазе Костића*

А у 75. броју „Браника“ налазимо овај допис:

Пишу вам из *Митровице*: „Наша омиљена српска народна позоришна дружина довршила је овде низ својих представа 22. јуна о. г. Давала је свега 30 представа и свака је ишла тако складно, тако прецизно и заокружено, да је потпуно заслужио и управитељ и позоришна дружина ово признање, које им се овде сваком приликом указивало. Том моралном успеху одговарао је и материјалан, јер је сувишак изнео до 300 ф. а. вр, а корисница позоришне дружине донела је 285 ф. Где цифре говоре, ту не треба трошити речи ни у чију похвалу. У опште можемо рећи, да је митровачка публика била непрекидно у неком заносу, одушевљењу, а томе је израза дала у два маха: једном кад је приликом представе „Задужбине цара Лазара“ поздравила писца јој *Милорада П. Шапчанина*, а други пут, кад је бурним изазивањем и одушевљеним усклицима: живио! одликовала нашег генијалног песника *Лазу Костића*, који је случајно дошао у Митровицу баш онај дан, кад се представљао драмски му првенац „Максим Прнојевић“, који комад наши глумци тако дивно приказују, да би се слободно могла назвати та представа „Mustervorstellung“-ом. При поласку позоришне дружине приредили смо ми Митровчани у почасти њој и управитељу опроштајну вечеру у просторијама српске читаонице. Прву здравицу напио је г. *Павле Панаотовић* управитељу г. А. Хаџићу, желећи му, да још дуго том вољом, снагом и вештином управља народним позориштем. Управитељ се китњастим речима захвалио и Митровчанима и позоришном одбору, а нарочито честитој старини г. Павлу Панаотовићу, који од постанка нашег позоришта развија увек особиту делатност као свагдашњи председник позоришног одбора у Митровици. Та здравица наша је одушевљеног одзива код свију присутних. Дружина је отишла одавде у Руму, камо је прати наша љубав и искрена жеља, да се опет што пре амо врати и да нас разведри, развесели, ублажи и одржи на оној висини народне свести, која нас одржава да не малакшемо у љутој борби против наших овдашњих противника, који поричу све што је *српско*, и ако се називају, да су браћа по крви и језику!“

Телеграм, који се спомиње у другом допису из Митровице, гласи овако :

„Господину Милораду П. Шапчанину, управитељу кр. српског народног позоришта у Београду.“

Очарани, одушевљени, занесени, усхићени овдашњим приказом Ваше светле „Задужбине“, кличено Вам од свег срца: да Вас Бог поживи дуго и много на дику и понос наше позоришне књижевности, на част и славу српског позоришта!

Јако нам је жао, што не одржасте обећање, те не дођосте у нашу средину, да видите како Срби Митровчани умеју да љубе, цене и поштују трубенике на пољу народне просвете.

Живео дични сине рода свога, речити гласнице српске славе и величине!

У име Срба Митровчана:

Месни одбор за српско народно позориште:

Павле Панаотовић, с. р.
председник.

Влада Марковић, с. р.
тајник

На тај лепи телеграфски поздрав одговорио је Милорад П. Шапчанин писмом овако :

„Многопоштовани Господине,

Примио сам депешу, коју сте упутили на мене у име месног одбора за српско народно позориште. Колико сте Ви били задовољни с мојом Задужбином, ја сам још више био обрадован и одликован вашим топлим поздравом. Ја сам својим севом желео изнети пред данашње доба светле и велике слике из наше прошлости. Ако сам у томе успео, добит је и моја и ваша. Ваша чиста и патриотска срца сведочанство су, да спев налази одзива и да је заданут осећањима оних Срба, који се истинито одушевљавају својом народношћу и својом вером.

Молим, Господине, да ове моје радости будете тумач како код господина тајника Владе Марковића, тако и код остале поштоване господе одборника.

Са особитим поштовањем и поздравом

Ваш

М. П. Шапчанин, с. р.

СИТНИЦЕ.

(Не зна човек, шта му кад може бити од користи) Славни енглески анатом, проф. Буксторн, у Кембриду, седео је неке ноћи, 1862. године врло дуго, сам самцит у своје стану, за својим писаћим столом и радио. На један пут уђе у собу један непознат, сав одрпан човек и повика научењаку: „Сами смо! Немојте да се противите. Дајте ми парешто су у оном чекмецету или ћу...“ При том замахну десном руком, у којој севну повелики оштар нож. Професор, изненада тако нападнут, не проговори ни речи, већ само погледа зликовца и нож му у десној руци. За тим се важе преко писаћег стола, као бајаги да извади новце из флике, у којој су доиста и стојали. Зликовац приђе ближе и стаде замаховати ножем, спремајући се, да га сјурн професору у леђа, ако би овај извадио револвер или друго оружје, место клетог новца. На један пут се нападач сав стресе, као да га је гром поразео. Из друге собе, којој врата стојаху до пола отшкринута, зачу се нечији потмуо глас: „Ништа се не бој! Ево ти мене у помоћ“. Још ове речи не беху све ни изговорене, а зликовац ухвати маглу. Проф. Буксторн, потрча, истина, за њим али га не могаше стићи. Забрави за тим пажљиво сва врата на својим одајама, да му не би опет непозвани гости долазили, па са свим мирно и хладнокрвно седе за свој писаћи сто и настави прекинути рад.

Кад је сутра дан причао професор неком свом пријатељу, шта му се те ноћи десило, пријатељ је, наравно, одмах запитао: Па ко је био у споредној соби, те га је тако спасао? „Био је мој покојни отац“, одговори професор са свим онако сухопарно и малко се насмешн. „Ваш покојни отац? Како то?“ — „Та да, јер он ми је свакад овако говорио: „Дете, учи сваку вештину, коју само можеш да докучиш, јер не зна човек, шта му кад може од користи бити, па макар то била и умешност, да из трбуха говориш“. Ето тако сам и ја, још у младости, научно да говорим из трбуха и та ми је вештина ноћас указала велику услугу“.

(Бележница неког пијанца.) У некој немачкој вароши умрло је недавно неки древни пијанац, и кад су му, после смрти, пописиване ствари, власт је нашла његову бележницу, у коју је он сваки дан бележио, колико је чега попио. Кад је умрло, било му је равно 70 година. Према записима у бележници израчунато је, да је просеком сваког дана попио 4 литре вина и 18 чашица ракије. За педесет година попио је 83.000 литре вина и 328.500 чашица ракије. То га је годишње просечно коштало 1368 форината, а укупно за 50 година 69,438 форината.

Издаје управа српског народног позоришта.